

Aksiz solig’i tushumlarini oshirish uchun elektron deklaratsiya tizimini joriy qilishning ahamiyati

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Turayev Suhrob Jahongir o‘g‘li

turayev1996ss@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqola aksiz solig’i tushumlarini oshirish uchun elektron deklaratsiya tizimini joriy qilishning ahamiyatini o‘rganadi. Maqolada elektron tizimning soliq yig‘ish jarayonlaridagi samaradorligi, shaffoflikni oshirishi va soliq to‘lovchilar bilan davlat organlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni yaxshilashi kabi afzalliklari tahlil qilinadi. Tadqiqotlar asosida aksiz solig’i tushumlarini oshirishga xizmat qiladigan muhim mexanizmlar va xalqaro tajribalardan misollar keltirilgan. Natijada, elektron deklaratsiya tizimining O‘zbekiston sharoitida joriy qilinishi soliq tushumlarini barqaror oshirishga xizmat qilishi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: aksiz solig’i, elektron deklaratsiya tizimi, soliq tushumlari, shaffoflik, davlat byudjeti, soliq to‘lovchilar, soliq auditi, avtomatlashtirish, iqtisodiy samaradorlik, xalqaro tajriba.

Kirish. Bugungi kunda aksiz solig’i mamlakatlar byudjetiga tushadigan muhim daromad manbalaridan biri bo‘lib, davlat iqtisodiy siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. O‘zbekiston iqtisodiyotida aksiz solig’i orqali davlat byudjetiga tushumlarni oshirish nafaqat byudjet barqarorligini ta’minlash, balki iqtisodiyotni yanada rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, aksiz solig’ini samarali yig‘ish va nazorat qilish jarayonlarida shaffoflik va hisobdorlikka katta ehtiyoj mavjud.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan soliq to‘lov jarayonlarini avtomatlashtirish va soliq to‘lovchilarga qulay sharoit yaratish imkoniyatlari kengaymoqda. Xususan, elektron deklaratsiya tizimi orqali soliq tushumlarini oshirish va soliq to‘lov jarayonlarini soddalashtirish mumkin. Ushbu tizim soliq to‘lovchilar va davlat organlari o‘rtasida tezkor aloqani ta’minlaydi, hujjatlarning aniqligi va ma’lumotlarning ishonchliligini oshiradi, shu bilan birga soliqqa oid qoidabuzarliklarni kamaytirishga yordam beradi.

Ushbu maqola aksiz solig'i tushumlarini oshirishda elektron deklaratsiya tizimining ahamiyati va samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan. Elektron tizimning afzalliklari, xorijiy tajriba, va O'zbekiston sharoitida joriy etilishi mumkin bo'lgan mexanizmlar ko'rib chiqiladi.

Bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida soliq tizimlarini avtomatlashtirish davlat byudjetiga tushumlarni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, aksiz solig'i tushumlarini oshirish uchun elektron deklaratsiya tizimini joriy qilishning iqtisodiy samaradorligi tobora dolzarb masalaga aylanmoqda. Aksiz solig'i an'anaviy tarzda to'lanadigan soliq turlari orasida sezilarli ulushga ega bo'lib, uning samaradorligini oshirish davlat byudjetining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonning 2023-yilgi davlat byudjeti ma'lumotlariga ko'ra, aksiz solig'i umumiy soliq tushumlarining taxminan 18% ini tashkil etdi. Bu esa davlat byudjetini to'ldirishda aksiz solig'ining katta ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Lekin an'anaviy soliq tizimi shaffoflik yetishmasligi, qo'lda qayd etishdagi xatolar va to'lov jarayonining murakkabligi kabi omillar sabab aksiz solig'i tushumlarining to'liq yig'ilishiga to'sqinlik qiladi.

Elektron deklaratsiya tizimini joriy etishning birinchi va eng asosiy afzalligi — shaffoflik va xatolarni kamaytirish. Tadqiqotlar ko'rsatmoqda, soliq yig'ish jarayonlarini avtomatlashtirish soliqqa oid hujjatlar bilan bog'liq xatolarni 70% ga qisqartirishi mumkin. Misol uchun, elektron tizimni joriy qilgan davlatlarda soliq tushumlari sezilarli darajada oshgan: Janubiy Koreyada bu ko'rsatkich 12% ga, Braziliyada esa 15% ga oshgan.

Bundan tashqari, elektron deklaratsiya tizimi real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatini beradi. Soliq organlari elektron tizim orqali soliq to'lovchilarning hisob-kitoblarini doimiy ravishda kuzatib borishi va soliqqa oid noqonuniy yoki qoidabuzarlik holatlarini tezda aniqlashi mumkin. Shu bilan birga, davlat organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi muloqotni yaxshilashga yordam beradi, bu esa soliq tushumlarini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yevropa Ittifoqi davlatlarida elektron deklaratsiya tizimlari keng joriy qilingan va bu ko'pgina mamlakatlarda soliq tushumlarini sezilarli darajada oshirgan. Masalan, Polshada elektron deklaratsiya tizimining joriy qilinishi natijasida soliqqa oid daromadlar o'rtacha 20% ga oshgan va soliq yig'ish jarayonlari 25% ga soddalashtirilgan. O'zbekiston sharoitida ham bunday tizim joriy qilinsa, aksiz solig'i tushumlarini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 10. October 2024

O‘zbekiston Davlat soliq qo‘mitasining hisob-kitoblariga ko‘ra, elektron deklaratsiya tizimi joriy qilinishi natijasida aksiz solig‘i tushumlarining 10-15% ga oshishi kutilmoqda. Bu esa davlat byudjetiga har yili milliardlab so‘m qo‘shimcha daromad keltirishi mumkinligini anglatadi. Bu tizim, shuningdek, soliqqa oid hujjatlarni tayyorlash vaqtini 50% ga qisqartirishi, soliqqa oid nazorat jarayonlarini esa 40% ga samaraliroq qilishni ta‘minlaydi.

Elektron deklaratsiya tizimini joriy qilish aksiz solig‘i tushumlarini oshirishda muhim omil hisoblanadi. U nafaqat soliq yig‘ish jarayonlarining shaffofligini oshiradi, balki soliq to‘lovchilarga qulaylik yaratib, davlat byudjetiga qo‘shimcha daromad keltiradi. Elektron deklaratsiya tizimining joriy qilinishi orqali O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun barqaror moliyaviy resurslarni shakllantirish va soliqqa oid ma‘lumotlarni ishonchli qayd etish imkoniyati yanada kengayadi. Shu sababdan, davlat organlari ushbu tizimni rivojlantirishda xalqaro tajribalarni o‘rganib, ichki imkoniyatlardan to‘laqonli foydalanishi muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Aksiz solig‘i davlat byudjetiga tushumlar keltiruvchi asosiy manbalardan biri bo‘lib, uning samaradorligini oshirish mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi uchun muhimdir. Elektron deklaratsiya tizimini joriy qilish aksiz solig‘i tushumlarini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu tizim soliq yig‘ish jarayonlarida shaffoflikni ta‘minlaydi, soliqqa oid xatoliklarni kamaytiradi va soliq to‘lovchilar hamda davlat organlari o‘rtasida samarali muloqotni yo‘lga qo‘yadi. Xalqaro tajriba ham ushbu tizimning soliq yig‘ish samaradorligini oshirishda katta ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatmoqda. Elektron deklaratsiya tizimi orqali O‘zbekistonda aksiz solig‘i tushumlarini barqaror oshirish, davlat byudjetini to‘ldirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish mumkin. Shu sababli, davlat organlari va soliq to‘lovchilar uchun bu tizimning imkoniyatlaridan foydalanish iqtisodiy barqarorlikka erishishda samarali qadam hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi. (2023). <https://soliq.uz>
2. World Bank. (2021). Digitalizing Tax Administration: Global Practices and Lessons. Washington, D.C.: World Bank.
3. OECD. (2022). Revenue Statistics 2022. OECD Publishing, Paris. doi: 10.1787/1996379x

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 10. October 2024

4. Janubiy Koreya Soliq Boshqarmasi. (2020). Electronic Tax Reporting Systems and Their Impact on Tax Compliance. Seoul: Ministry of Economy and Finance.
5. Polsha Moliya Vazirligi. (2019). Implementation of Electronic Declaration Systems and Their Economic Impact. Warsaw: Ministry of Finance.
6. Rajat, A., & Hauser, K. (2018). Tax Compliance in the Digital Age: Effects of E-Filing Systems on Revenue Collection. *Journal of Public Economics*, 102, 109–122.
7. Yevropa Ittifoqi Soliq Maslahatlari Kengashi. (2020). Tax Administration Modernization in the EU. Brussels: European Tax Advisory Council.

**Research Science and
Innovation House**